

ВИКЛИКИ ГОСПІТАЛЬНОГО КАПЕЛАНСТВА В УМОВАХ РОБОТИ З ВІЙСЬКОВИМИ І ЧЛЕНАМИ ЇХ РОДИН

Молька В. В., Куторжевська Л. І.

Госпітальний капелан ХСП (ГО «Християнська Служба Порятунку»)

Мабуть, кожна свідома людина в сучасному українському суспільстві знайома з капеланським рухом, капеланською службою в українському війську та в цивільному суспільстві. Зрозуміло, що саме сьогодні ми стикаємось з новими труднощами життя, новими викликами в соціальній сфері. Запропоновано новітні напрямки соціальної діяльності, одним із видів соціальної роботи, як сучасний феномен, є капеланський рух. Тому в дослідженні розглянемо, хто такий капелан, напрямки діяльності госпітального капелана, а також виклики госпітального капеланства в сучасному українському контексті.

Дослідники стверджують, капеланський рух в Україні явище не нове, але саме сьогодні під час воєнного стану, коли країна потерпає від наслідків військових дій, капеланський рух набуває особливого значення для оздоровлення суспільства [1, 3-5]. Закон України «Про Службу військового капеланства» визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства. Стаття 1. Закону гласить: «військовий капелан – особа, яка в установленому цим Законом порядку отримала мандат на право здійснення військової капеланської діяльності, уклала контракт про проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу та здійснює військову капеланську діяльність у підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України на підставах та в порядку, передбачених цим Законом» [2]. Цей Закон тлумачить дефініцію «військова капеланська діяльність» – діяльністю, яку здійснюють військові капелани з метою сприяння реалізації конституційного права військовослужбовців, працівників та членів їх сімей на свободу світогляду та віросповідання шляхом задоволення їх духовно-релігійних потреб [2]. Військове капеланство – професія, яка вже офіційно існує в Україні. Закон «Про службу військового капеланства» набув чинності наприкінці 2021 року. Тобто священнослужителі – представники українських Церков і релігійних організацій, приходять на офіцерські посади у Збройних Силах України, Національній гвардії та Державній прикордонній службі. Вони не долучаються до нарядів та урочистих маршів, але мають опанувати військову культуру. Штатні посади військових священників з'явилися 2016-го – спочатку у

Національній гвардії, тоді у Збройних силах України. До того священнослужителі їздили на фронт з душпастирським служінням як волонтери.

У країнах Європи капеланство має свою давню історію. В IV столітті, за переданням, Святий Мартін Милостивий, єпископ міста Тур (територія сучасної Франції), заснував монастир де піклувався про нужденних людей. Раніше, коли Мартін служив у війську, як елемент амуніції він носив червоний солдатський плащ – Капа (латиною «Сарра»). Одного разу Мартін розірвав навпіл свого плаща і одну половину віддав замерзаючому подорожньому жебраку. Згодом плащ став реліквією і для зберігання плаща Мартіна було створено спеціальну будівельну споруду, що звалась Капелою (латиною «Саррелла»). Розірваний плащ Мартіна Милостивого став символом допомоги нужденному ближньому. Від цього походить слово «капелан» (латиною «Саррелланус»). Історично склалося, що першочергове призначення капелана – служити військовослужбовцям. Сьогодні капеланом називають священника, що піклується про різні соціальні групи людей: капелани працюють в поліції, різних притулках, в пенітенціарних установах та інших громадських установах.

Паралельно розвитку капеланського руху в українському війську почав розвиватись добровільний капеланський рух. На волонтерських засадах сьогодні в Україні працює безліч священнослужителів різних християнських конфесій і деномінацій об'єднаних однією метою – допомогти в біді нужденному. Існує моральний кодекс капелана, приймаючи який, кожен капелан-християнин присягає залишити особистісні відмінності і чітко слідувати загальним моральним правилам в своєму капеланському служінні згідно вимог держави.

Одним із напрямків капеланського руху є госпітальне капеланство (англ. Health Care Chaplaincy). В Україні з 2014 року працює Громадська Організація «Християнська Служба Порятунку», до якої належить автор даного дослідження. Сьогодні ХСП налічує близько тридцяти напрямів служіння і понад 1200 служителів, має іноземні представництва. ХСП є мультиконфесійною платформомою, де на певних спільних засадах згідно українського законодавства служать досить різні люди [6]. У співпраці з державними установами ведеться об'ємна соціальна робота, створюється репутація і є запити на подальший розвиток такої діяльності. Так, в місті Полтава в 2024 році було засновано ГО «Корпус капеланів «Полтава», де об'єдналися священнослужителі різних християнських помісних церков Полтави. Капелани служать в різних установах міста, зокрема, ведеться соціальна робота в декількох відділеннях психіатричної лікарні, в лікарні МВС, обласній лікарні. Також в Полтаві існує служіння

капеланів сім'ям загиблих воїнів (для дружин загиблих воїнів). Служіння капелана сміливо можна назвати одним із видів соціальної роботи, де знання і вміння священнослужителя поєднуються з загальносуспільними знаннями.

Переходячи до практичних моментів служіння капелана, потрібно зазначити особливості соціальної роботи, пов'язані з наслідками війни. Майже кожен військовий, учасник бойових дій має діагноз ПТСР (посттравматичний стресовий розлад). В роботі з особами з ПТСР капелану і соціальному працівнику потрібно бути добре обізнаному щодо фізіологічних, психологічних, духовних відмінностей таких осіб. Госпітальний капелан тісно співпрацює з медичними працівниками, з психіатрами і психологами, надаючи свої послуги як священнослужитель.

Залишаються недостатньо вивченими питання методології допомоги особам з ПТСР. Сьогодні створюються різні платформи навчання, обміну досвідом, дослідження, обговорення гострих питань на цю тему. Матеріали досліджень і різні навчальні проекти можна знайти в державних установах, громадських об'єднаннях, церковних об'єднаннях. В світських і духовних закладах освіти створюються нові факультети з цього приводу. Завдяки сучасним технологіям і можливостям дистанційного навчання можна доєднатися до цього процесу. Так, на платформі Prometheus є психотерапевтичний курс щодо допомоги особам з ПТСР ([link](#)), який автор дослідження застосовує як дієвий практичний матеріал в своєму капеланському служінні і соціальній роботі.

Серед викликів в діяльності госпітального капеланства є загальні і особливі виклики. Загальними викликами вважаємо необхідність спеціальної підготовки фахівців для служіння людям, враховуючи вищевказані особливості. Щоб виховати капелана потрібні роки, тому що капеланом може бути особа з вищою світською освітою, з вищою духовною освітою, особа з мандатом від релігійного об'єднання (від церкви), особа з достатньою практикою священнослужителя, особа, що добре знає, розуміє і буде своєю діяльністю згідно державних вимог. Отож, фаховість є найбільшим викликом до капеланства загалом і госпітального капеланства зокрема. Проблема вигорання для капелана як соціального працівника є гострою і актуальною щодо пошуку певних методик запобігання вигоранню. Також завжди існують ресурсні проблеми різного рівня, від пошуку достатнього людського ресурсу до фінансового забезпечення діяльності.

Таким чином, особливими викликами для госпітального капеланства є проблема співпраці капелана з іншими фахівцями суміжного профілю (медичний персонал, соціальні працівники) і

проблема координування спільних зусиль. Існує відома проблема регламентування співпраці державних і недержавних установ. Також існує проблема напрацювання законодавчої бази, документальної бази для капеланського руху різних напрямків. Практика показує, що саме в діяльності прийняття рішення. Згадуючи головні гасла капеланського служіння «Бути поруч» і «Не нашкодити» рухаємось до головної мети – психічного здоров'я конкретної особи і суспільства вцілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданенко А. І. Служба військового капеланства. Київ : Ліра-К, 2024. 107 с.
2. Закон України «Про Службу військового капеланства (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2131-ІХ від 15.03.2022, № 2845-ІХ від 13.12.2022, № 3621-ІХ від 21.03.2024)».
3. Лицарі духа: Військове капеланство УГКЦ ХІХ – ХХ століть у біографіях : [збірка] / Департамент військ. капеланства Патріаршої курії УГКЦ ; упоряд. о. Михайло Забанджала. Львів : Свічадо, 2018. 311 с.
4. Ніхто, крім нас: [історії та спогади патріотів, медиків, розвідників, капеланів тощо] / [упоряд.: В. А. Кізілов]. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. 126 с.
5. *Соціальні аспекти капеланства. Соціальні аспекти капеланства: світ і Україна*: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф., (15-16 травня 2013 року) / Всеукр. міжконфес. реліг. християн.-військ. братство ; [редкол.: Лисенко С. П. та ін.] К.: ВМРХВБ, 2013. 322 с. <https://crs-center.org/pro-hrystyyansku-sluzhbu-poryatunku/hto-my/>

СПЕЦИФІКА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нікутіна Н. Ю.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
nikutinatalia85@gmail.com*

Соціум сучасності будується на визнанні багатогранності суспільства та забезпеченні рівноправності людей в ньому. Цим принципом окреслено напрямки перебудови освіти України в сьогоденні. Центристська навчальна система з суворою регламентацією навчання поступається місцем «дитиноцентризму» – освітній системі, що враховує індивідуальні навчальні запити підростаючого покоління. Інклюзивністю навчання реалізується одна з основних концепцій демократії – людська рівноправність на здобуття освіти, а специфічні соціальні послуги для дітей з особливими освітніми потребами допомагають втілити цю установку в життя.